

Huisgemeenten

Voorstel van het GCKO tot vaststelling in tweede lezing.

1. INLEIDING

Het GCKO legde in augustus 2017 in het voorstel voor de tweede lezing met betrekking tot tranche 1 van Kerk 2025 ook een voorstel voor inzake de huisgemeenten. Het moderamen besloot dit onderdeel nog niet ter besluitvorming aan de synode van nov. 2017 voor te leggen. Ondertussen heeft een nadere bezinning op het fenomeen huisgemeenten plaats gevonden (buiten het GCKO). Het moderamen schreef hierop aan het GCKO:

Deze bespreking leidde tot de conclusie u, namens het moderamen van de generale synode, te vragen het voorstel inzake de huisgemeenten ten behoeve van de tweede lezing verder ter hand te willen nemen.

Hierbij is inhoudelijk van belang:

- * de tekst handelt met name over huisgemeenten in krimpsituaties;
- * de frase in overweging in lid a van het voorgestelde artikel in tweede lezing "daar waar geen gemeente (meer) is" te schrappen zodat dit artikel - in concreto de huisgemeente- kan worden toegepast in gebieden die formeel nog tot een gemeente behoren (bv binnen een wijkgemeente van enorme omvang);
- * over o.a. huisgemeenten in missionaire zin vindt het komende jaar een brede bezinning plaats. Aan het eind van deze bezinning zal worden bezien of de vast te stellen bepaling ook bruikbaar is in missionaire context.

Over deze nieuwe bezinning wordt u te zijner tijd geïnformeerd.

2. EERSTE LEZING

In het rapport bij het voorstel voor de eerste lezing schreef het college (blz. 34 r. 14v):

De huidige kerkorde kent de huisgemeente alleen binnen een streekgemeente (ord. 2-17). Zo'n huisgemeente, een vorm van een kleine geloofsgemeenschap, kan bij zowel de enkelvoudige gemeente als in de samenwerkingsverbanden een plaats krijgen. Elke kleine gemeente kan desgewenst zo'n huisgemeente worden: het betekent dat men een geloofsgemeenschap blijft, maar zelf geen kerkenraad meer heeft, geen rechtspersoon is, en dus onder leiding staat van de kerkenraad van een naburige gemeenten of van de regionale synode [nu: klassicale vergadering]. Ook pioniersplekken of leefgemeenschappen kunnen zo'n huisgemeente vormen, voor zover zij niet een missionaire gemeente vormen.

De synode stelde vervolgens de volgende tekst in eerste lezing vast:

- a. **Een geloofsgemeenschap, die niet in staat is alle in de orde van de kerk aangegeven taken van een gemeente te verrichten, kan onder de verantwoordelijkheid van de kerkenraad van een naburige gemeente of van klassicale vergadering als kleinschalige gemeenschap samenkomen om te vieren, te leren en te dienen.**
- b. **Deze geloofsgemeenschap wordt aangeduid als huisgemeente.**
- c. **De huisgemeente wordt geleid door een commissie, die werkt onder verantwoordelijkheid van en in verantwoording aan de in a. genoemde kerkenraad of de regionale synode.**

3. CONSIDERATIES

In het voorstel voor de tweede lezing (door het moderamen aangehouden) schreef het GCKO in augustus 2017 een uitgebreide reactie op de consideraties. Omdat deze niet besproken is, laat het GCKO deze in deze paragraaf integraal (met enkele tekstuele verbeteringen) volgen:

De klassicale vergaderingen reageren positief, maar stellen meerdere vragen. Zeist reageert negatief en wil het ontstaan van huisgemeenten niet promoten, maar merkt anderzijds op dat een krimpende kerk nieuwe vormen nodig kan hebben en een alternatief zou kunnen zijn voor jongeren, om hen bij de kerk te houden.

Voor een aantal klassicale vergaderingen is niet duidelijk, wat huisgemeenten precies zijn (Alphen aan de Rijn, Breukelen, Brielle, Delft, Dordrecht), wat de “bredere mogelijkheden” inhouden (Walcheren). Ook is niet duidelijk hoe huisgemeenten tot stand komen. Hilversum vraagt om voorafgaand overleg met een buurgemeente of de klassicale vergadering. Deventer wil alleen laten instellen onder de paraplu van classis, breed moderamen en/of kerkenraad.

Meerdere vresen wildgroei of versnippering (Alblasserdam, Harderwijk, Zeist). De mogelijkheid van de huisgemeente mag niet gebruikt worden om de verantwoordelijkheid van het kerk-zijn te kunnen ontlopen (Hardenberg, Harderwijk) of inbreuk te maken op een bestaande gemeente (Westerkwartier). De huisgemeente dient het *uiterste* redmiddel te zijn (Hilversum, Hoofddorp). De bredere mogelijkheden mogen niet evolueren in ‘zo maar’ instellen (Woerden). Zierikzee wil niet dat op deze wijze eigen samenkomsten gestart kunnen worden. Tiel wil individuele keuzes en gevoelens niet stimuleren en meent dat er voldoende gemeenten zijn waarbij mensen zich kunnen aansluiten. Alphen aan de Rijn, Amsterdam, Barendrecht en Zeist willen de verantwoordelijkheid uitsluitend bij een kerkenraad leggen en dus niet de mogelijkheid bieden dat deze bij de klassicale vergadering ligt. Winsum wil de verantwoordelijkheid van (het breed moderamen van) de klassicale vergadering de laatste optie laten zijn.

Het GCKO constateert dat rond de huisgemeente veel onduidelijkheid heerst. Het acht het daarom noodzakelijk om de vragen rond de huisgemeente in samenhang met de pioniersplekken en leefgemeenschappen, waarover in Kerk 2025 sprake is, nader te bezien. Dit kan gebeuren in het kader van de uitvoering van de motie waarin gevraagd is, of en zo ja hoe pioniersplekken ook een plaats moeten krijgen in de kerkorde.

Het GCKO wil daarom op dit moment de huisgemeente alleen nader regelen in het kader van de witte plekken: een huisgemeente is een geloofsgemeenschap, **daar waar geen gemeente meer is.**

Het GCKO merkt verder op dat de benaming huisgemeente vaak ook in andere dan de hier bedoelde zin wordt gebruikt. Maar vooralsnog heeft het GCKO geen betere benaming dan die reeds in de kerkorde geijkt is (huisgemeente in een streekgemeente).

De in eerste lezing vastgestelde tekst lijkt ruimte te geven voor een veel bredere invulling van het begrip huisgemeente. Het GCKO stelt daarom een herformulering voor. Het overweegt daarbij dat de plaatsing in ord 2-11 (Algemeen) minder juist is en stelt daarom voor het aangepaste artikel te verplaatsen naar ord. 2-13a Bijzondere gemeentevormen. Voor de herformulering sluit het GCKO aan bij de formulering van de missionaire gemeente:

- a. **Een huisgemeente is een kleinschalige gemeenschap die samenkomt om te vieren, te leren en te dienen, daar waar geen gemeente (meer) is.**

- b. Een huisgemeente wordt gevormd bij besluit van de classicale vergadering en staat onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad van een naburige gemeente of van de classicale vergadering.**
- c. De huisgemeente wordt geleid door een commissie, die werkt onder verantwoordelijkheid van en in verantwoording aan de in b. genoemde kerkenraad of de classicale vergadering**
- d. De zorg voor de vermogensrechtelijke aangelegenheden van de huisgemeente berust bij de onder b. genoemde ambtelijke vergadering.**

Kampen vraagt naar de wijze van betrokkenheid van kerkenraad resp. classicale vergadering. Die betrokkenheid komt tot uiting in de ingestelde commissie. Op de vraag van Walcheren antwoordt het GCKO, dat de “bredere mogelijkheden” in tegenstelling staan tot de huidige regels, waarin een huisgemeente alleen mogelijk is binnen een streekgemeente.

De vraag van Hilversum om voorafgaand overleg te hebben is hiermee deels beantwoord. Het is echter goed, dat de classicale vergadering, voor zij een huisgemeente instelt, contact heeft met de kerkenraad van een buurgemeente. Het GCKO merkt daarbij op dat alvorens een gemeente wordt opgeheven uiteraard overlegd is met de naburige gemeenten over de mogelijkheid tot samenwerking /samenvoeging.

De wens van Woerden om “het toezicht van de huisgemeente te regelen in overleg met hen” kan niet. ‘In overleg’ zou betekenen, dat de (leden van de) huisgemeente een beslissende stem zouden hebben, maar dat is strijdig met de kerkstructuur, waarin ambtelijke vergaderingen de verantwoordelijkheid dragen en leidinggeven.

De volgorde in lid 5a sub a (eerst de kerkenraad van een naburige gemeente en dan de classicale vergadering) bedoelt aan te geven dat eerst gekeken wordt of een huisgemeente onder verantwoordelijkheid van een kerkenraad kan vallen. Indien dit niet kan of geen kerkenraad van een naburige gemeente dat wil, is er de optie dat de classicale vergadering verantwoordelijkheid draagt. Wanneer deze laatste optie er niet is, zoals wordt voorgesteld door enige classicale vergaderingen, dan kunnen er situaties zijn dat een kerkenraad gedwongen moet worden om verantwoordelijkheid te nemen voor een huisgemeente. Het GCKO vindt dit niet verstandig.

Bij de vorming van een huisgemeente onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad van een naburige gemeente, wordt de huisgemeente geen onderdeel van die gemeente en zijn de leden dus ook geen lid van die gemeente (vraag van Hoofddorp). Deze leden kunnen dus alleen als ambtsdrager in die naburige gemeente worden verkozen, indien het breed moderamen daarvoor toestemming geeft (ord. 3-6-1d). Het GCKO wijst erop dat in de regeling die nu ter consideratie bij de classicale vergaderingen ligt wordt voorgesteld om deze verkiezing ook zonder deze toestemming mogelijk te maken. Hiertoe moeten zij als vrienden in de gemeente zijn geregistreerd en in de plaatselijke verkiezingsregeling moet deze mogelijkheid geopend zijn. Alkmaar vraagt een betere naam, maar doet geen suggestie. Leiden stelt de naam kerngemeente voor. Walcheren wijst op de onbekendheid van de naam. Het GCKO ziet geen argumenten om de naam te wijzigen.

Meerdere classicale vergaderingen vragen naar de wijze van verantwoordelijkheid van kerkenraad of classicale vergadering betreffende de diensten in de huisgemeente. Welk rol en plaats hebben de ambten en/of sacramenten (Alblasserdam, Bommel, Doorn, Edam-Zaandam, Ede, Flevoland, Franeker, 's Gravenhage I en II, Heusden-Almkerk, Kampen, Tiel, Woerden). Gevraagd wordt om de aanwezigheid van een ambtsdrager (Hilversum, Ommen). Woerden vraagt naar de beschikbaarheid van wetenschappelijk geschoolde theologen. Tevens vraagt Apeldoorn om een regeling voor de ambtsbediening. Het GCKO antwoordt hierop: In

kerkdiensten in een huisgemeente geldt de regel van ordinantie 5-5, die aangeeft wie bevoegd zijn om een kerkdienst te leiden. In de overige vieringen is ordinantie 5-2-1 van overeenkomstige toepassing.

Apeldoorn wil (analoge) handhaving van het huidige artikel 17-4d van ordinantie 2: Een besluit tot vorming van een huisgemeente bevat een regeling betreffende de taken die door de huisgemeente in overleg met en onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad van de streekgemeente (dat wordt dus: de naburige gemeente of de classicale vergadering) worden verricht. Het GCKO acht dit niet nodig. De ingestelde commissie kan dit onder verantwoording aan de betreffende kerkenraad of classicale vergadering regelen zonder daarvoor een bepaling in de ordinanties nodig te hebben.

Doorn vraagt of een huisgemeente kan ontstaan binnen "een bestaande PKN-gemeente". Uit bovenstaande is duidelijk dat dit niet mogelijk is. Binnen een gemeente is het de kerkenraad die zo nodig voorzieningen kan treffen om aan behoeften binnen de gemeente tegemoet te komen. Daarmee valt het door Limburg genoemde (bestaande) alternatief van een gemeente met drie kernen niet binnen de bepalingen van een huisgemeente, maar binnen de structuurmogelijkheden die gemeenten hebben.

Leiden heeft zorg voor het uit elkaar groeien van gemeenten en huisgemeenten: wat in de ene niet kan, mag wel in de andere. Dit heeft niet zozeer te maken met een onderscheid tussen gemeente en huisgemeente. Nu al zijn er grote verschillen tussen gemeenten, die de ruimte hebben om eigen keuzen te maken. De vraag is wel in hoeverre een huisgemeente, geleid door een commissie onder verantwoordelijkheid van een kerkenraad of classicale vergadering, eigen beleid kan ontwikkelen. Het GCKO ziet echter geen reden om een dwingende bepaling op te nemen in de kerkorde, maar aan de classicale vergaderingen over te laten of hierover bepalingen in de regeling voor de huisgemeente worden opgenomen. Daarmee zijn ook de opmerkingen van Limburg en Noordoost-Groningen over de verhouding van huisgemeente en verantwoordelijke kerkenraad, beantwoord.

Peel en Kempenland wil onderscheid tussen huisgemeenten als of uit pioniersplekken en huisgemeenten na krimp. Boven is al aangegeven dat pioniersplekken en huisgemeenten verschillend zijn. Vooralsnog wordt alleen de huisgemeente bij krimp geregeld.

Op de vraag van Woerden naar de zorg voor de landelijke kerk voor huisgemeenten antwoordt het GCKO dat de verantwoordelijkheid ligt bij de naburige gemeente dan wel de classicale vergadering. Deze maakt afspraken met de huisgemeenten over de (financiële) ruimte die men heeft.

Tot zover de tekst van augustus.

4. EN NU?

Het moderamen geeft in overweging – op grond van bovengenoemde bespreking – de frase in lid a van het voorgestelde artikel in tweede lezing "daar waar geen gemeente (meer) is" te schrappen zodat dit artikel - in concreto de huisgemeente - kan worden toegepast in gebieden die formeel nog tot een gemeente behoren (bv binnen een wijkgemeente van enorme omvang).

Het GCKO constateert dat het schrappen van deze woorden alleen niet voldoende is. Het is immers volgens de voorgestelde tekst de classicale vergadering die tot vorming van een huisgemeente besluit. Het zal toch niet de bedoeling zijn dat de classicale vergadering de bevoegdheid krijgt om binnen het gebied van een bestaande gemeente een huisgemeente te vormen. Een dergelijk besluit zal moeten worden door de kerkenraad. Maar daarvoor is geen apart kerkordeartikel nodig. Het staat een (wijk)kerkenraad vrij om binnen de grenzen van de (wijk)gemeente en onder zijn verantwoordelijkheid ruimte te geven aan een 'kleinschalige gemeenschap die die samenkomt om te vieren, te leren en te dienen'. De (wijk)kerkenraad, of – als de betrokken wijkkerkenraad daarmee instemt – de algemene kerkenraad blijft dan – zonder dat dat nader geregeld hoeft te worden in ordinanties – de verantwoordelijke ambtelijke vergadering.

Het GCKO heeft overwogen om de regeling aan te vullen, in die zin dat ook algemene kerkenraden de mogelijkheid zouden krijgen om bij de opheffing van een wijkgemeente te besluiten tot de vorming van een huisgemeente. Maar zoals gezegd: dit is niet nodig, en wekt ten onrechte de suggestie dat een kerkenraad van een niet in wijkgemeenten opgedeelde gemeente niet de bevoegdheid zou hebben om een voorziening te treffen voor kleinschalige gemeenschap in b.v. één van de dorpen die binnen de grenzen van de gemeente liggen.

Het GCKO stelt daarom voor – in afwachting van de uitkomst van de bredere bezinning die is aangekondigd – te blijven bij zijn eerste voorstel om alleen een regeling te treffen voor die plaatsen waar geen kerkenraad is die de verantwoordelijkheid op zich kan nemen. Zonder nadere kerkordelijke bepaling is er immers geen ambtelijke vergadering die de verantwoordelijkheid voor een dergelijke gemeenschap draagt.

Het GCKO stelt daarbij wel voor om de tekst iets anders te formuleren dan in zijn eerdere voorstel voor de tweede lezing werd gedaan. Toen werd als eerste bepaling voorgesteld:

Een huisgemeente is een kleinschalige gemeenschap die samenkomt om te vieren, te leren en te dienen, daar waar geen gemeente (meer) is.

In de nadere bezinning overweegt het GCKO:

- "daar waar geen gemeente meer is" kan te beperkend worden uitgelegd. Het zou betekenen dat zolang b.v. in Friesland alle gebieden behoren tot een evangelisch-lutherse gemeente, het vormen van een huisgemeente in Friesland onmogelijk is. Het GCKO stelt daarom voor te lezen: "daar waar een gemeente opgeheven is".
- "Een huisgemeente is" kan gelezen worden alsof de term huisgemeente beperkt blijft tot de hier geregelde situatie. Er is geen bezwaar tegen dat ook andere kleinschalige gemeenschappen de term huisgemeente gebruiken, zolang maar helder is dat deze niet vallen onder de nu voorgestelde regeling. Het GCKO stelt daarom voor te lezen: "Daar waar een gemeente opgeheven is kan een huisgemeente worden gevormd als een kleinschalige gemeenschap die samenkomt om te vieren, te leren en te dienen".
- In lid 12 t/m 14 wordt 'een' en 'de' huisgemeente vervangen door 'deze' huisgemeente. Hierdoor wordt helder gemaakt dat in de kerkorde alleen een regeling wordt getroffen voor de hier bedoelde situatie, zonder dat de naam 'huisgemeente' exclusief geclaimd wordt voor de hier bedoelde situatie.

Het GCKO beklemtoont dat op deze wijze alle ruimte blijft voor de komende bezinning over nieuwe gemeentevormen (huisgemeenten, pioniersplekken, missionaire (wijk)gemeenten).

5. VOORSTEL VOOR DE TWEEDE LEZING

	Eerste lezing (ord. 2-11-5a)		Tweede lezing (ord. 2-13)
a	Een geloofsgemeenschap, die niet in staat is alle in de orde van de kerk aangegeven taken van een gemeente te verrichten, kan onder de verantwoordelijkheid van de kerkenraad van een naburige gemeente of van de classicale vergadering als kleinschalige gemeenschap samenkomen om te vieren, te leren en te dienen.	11	Daar waar een gemeente opgeheven is kan een huisgemeente worden gevormd als een kleinschalige gemeenschap die samenkomt om te vieren, te leren en te dienen.
b	Deze geloofsgemeenschap wordt aangeduid als huisgemeente.	12	Deze huisgemeente wordt gevormd bij besluit van de classicale vergadering en staat onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad van een naburige gemeente of van de classicale vergadering.
c	De huisgemeente wordt geleid door een commissie, die werkt onder verantwoordelijkheid van en in verantwoording aan de in a. genoemde kerkenraad of de classicale vergadering	13	Deze huisgemeente wordt geleid door een commissie, die werkt onder verantwoordelijkheid van en in verantwoording aan de in lid 12 genoemde kerkenraad of de classicale vergadering.
		14	De zorg voor de vermogensrechtelijke aangelegenheden van deze huisgemeente berust bij de in lid 12 genoemde ambtelijke vergadering.